

## ԷԶՄԻԱՄՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱԿՈՐ ԱՐՇԱԿ ԳԱԼԵՄԲԵՐՅԱՆԻ ՃԱՌԻՑ

(Արտատպւած Հալեայի Հայ Ազգ. Խորհրդի կողմէ Լյուքսաբուրգում սարկված Ս. Հայաստանի 25-ամյա հոբելյանական տոնակատարության հանդեսին)

Հայ ժողովուրդը, որ տառապանքի դառնագույնը ճաշակած և սակայն Մասիսի պես կանգուն ու խրոխտ մնացած է, շատ ավելի լավ կզգա ու կզնհատեալ այսօրվան փառապանծ տոնին վեհ նշանակութիւնը:

Մեր ազգային պատմութիւնը եթէ պրպըտենք, հոն պիտի տեսնենք երկու կարևոր անկյունաքարներ, որոնք մեր ազգային ինքնապահպանման ամենեն կարևոր ազդակները եղած են: Առաջինն է հայ գրեթե գլուտը, որ ազատեց մեր լեզուն ասորական, հունական և պարսկական գերութիւնների Երկրորդը՝ Վարդանանց սուրբ պատերազմը, մղված զրադաշտ պարսիկներուն դեմ, որ վերջնականորեն փրկեց մեր սուրբ հավատքը և ինքնուրույն Ազգային Եկեղեցին: Եվ ահա կուգա ավելնալ երրորդ անկյունաքարը, որ տեղի ունեցավ 25 տարիներ առաջ, երբ հայ ժողովուրդը հասավ գերութենէ ազատագրման իր դարավոր երազին:

Այս պահուն կհիշեմ պատանեկութիւնս օրերու իմ ուղեղիս մեջ անշնչելիորեն դրոշմված մահաֆի, հայոց ազատագրութեան փառափարի մեծ ռահվիրային հրեղեն գրչին ելած հետագա բուռն բաղձանքը:

Արդոյ՜ գալո՛ւ է մի օր ժամանակ  
Մասիսի գլխին տեսնել մի դրոշակ,  
Եվ ամեն կողմից պառնդալիս հայազգի  
Դիմեն դեպ յաւրանց սիրուն հայրենիք:

Կա՛ հայ մը, որ սույն իտեալը երգած չըլլա իր երջանկութեան և տիրութեան պահերուն: Կա՛ հայ մը, որ իր հայրենաբաղձ սրտի պրկուած թելերուն մեջն թրթռացուցած չըլլա սույն աստվածային մեղեդին: Հայր իր տառապանքին, իր աքսորի ու խաչելութեան ճամբաներուն վրա իսկ աչքերը սեւեռած դեպի Արեւելք, մեր սիգապանծ Արարատին, երգեց ու երազեց հայրենիքի սերը:

Այո՛, երգեց երգեր ուղղված Արաքսին ու գեղատեսիլ Սեանին, Մասիսին ու Արագածին, Աղթամարին ու Էջմիածնին:

Երգեց, տընեցավ ու ծառացավ բռնութեան դեմ, և արյունը հոսեցավ հեղեղներու պես և սակայն վերջապես, այդ արունալի եր-

կունքն ծնավ ազատ մանուկը, Անկախ Հայաստանը, շնորհիվ Թուս մեծ ժողովրդին հղբայրական օգնութեան:

Այս կայտառ մանուկը ուժացավ ու ծաղկեցավ այս 25 տարիներու կարճ շրջանին մեջ:

Մենք պատգամավորներս բախտը ունեցանք երթալու համբուրելու մայրենի նվիրական հողը, և սքանչանալու մեր անցյալի փառքերուն վրա, տեսնելու եղած ստեղծագործութիւնները, հիմաւալու իր կուլտուրայով և շոշափելու հայ ստեղծագործ ժողովրդի քրտնաշան աշխատանքի արդյունքը և զգալու այդ աշխատանքին ամենակարող վեհութիւնը:

1945 տարին ամբողջ աշխարհի և մասնավորապես հայ ժողովուրդին համար բախտավոր տարի մը եղավ: Այս վերջացող տարվան մեջ մենք տեսանք ջախջախվել հիտլերական Գերմանիո՝ որ կսպառնար կործանել ամբողջ աշխարհի քաղաքակրթութիւնը և բնաջնջել փոքր ազգերը:

Մենք տեսանք Կիլիկիո ու Էջմիածնի թափուր քահանու արժանաւոր գահակալներու օժուր, և վերջապես ահա մենք կլսենք մեր սիրակարոտ Մայր Հայրենիքի սփյուռքի հայութեան դրկած կոչը, դեպի իր կարոտալի ծոցը դառնալու համար:

Մենք խորը հավատքը ունենք թե այսքան մարտիրոսութիւններն և համաշխարհային այս պատերազմին այսքան զոհաբերութիւններն ընել վերջ, պիտի տիրանանք մեր արդար պահանջներուն, հավաքելով սփյուռքի հայութիւնը ընդարձակված մայր հայրենիքին մեջ: Խաղաղորեն ապրելու և շինարար աշխատանքի լծվելու համար, որպեսզի հայն ալ կարենա իր բաժինն ունենա նոր աշխարհի ստեղծման մեջ:

Թող հաղթանակի այս քսանհինգամյակը ա՛լ ավելի ոգևորե մեզ նոր թափով մը դիմակալելու բոլոր խոշորագոյնները, և հասցնե մեզ նորանոր վերելքներու:

Ապրիլ ուրեմն հիշատակը մեր բոլոր հայ նահատակներուն:

Ապրիլ Սուրիո Արաք եղբայր ժողովուրդը,



որ մեր դժբախտ օրերուն իր ասանջականութեամբ փրկեց մեր ժողովրդին մեկ մասը հերմակ ջարդեն:

Կեցցե մեր հայրենիք Սովետ Հայաստանը:

Կեցցե Ռուս մեծ ժողովուրդը, որուն հետև հայ ժողովուրդը:

Կեցցե Սպարապետ Ստալինը:

(«Ժողովուրդի ձայն» դեկտ. 27 1945 թ. Պեյրոս)

## ՏՊԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ան, որ ժողովրդական լայն զանգվածներու հետ զփում ունի, կտեսնե և կզգա թե ինչ մեծ տեղ կը ունի Հայու հոգիին մեջ հայրենասիրությունը:

Թե՛ հրապարակով և թե՛ մասնավոր խոսակցություններու ատեն, երբ կխոսիս հայրենիքի մասին, անսովոր հուզում մը կտեսնես քեզ լսողներու նայուածքին մեջ: Կզգաս որ կարոտի զգացումը կուտի անոնց հոգիին մեջ, դուրսի աշխարհը մոռցնել տալու աստիճան: Հոն, իրենց մտքով ստեղծած հայու հայրենիքին մեջ կապրին այդ պահուն, կըթոթափեն օտարությունը, կփոխադրվին մըտերիմ շրջապատի մը մեջ, ուր ամեն ինչ հայ է: Անոնց համար հայոց դարավոր կյանքը կխտանա մեկ կետի վրա ու մեկ վարկյանի մեջ: Անոնց մտքին մեջ կշփոթվին Հայկը, Մեծն Տիգրանը, Վարդանը, ինչպես կշփոթվին Անին ու Երևանը: Կզգաս որ անոնց մտքին թռիչքը քու բացատրություններեդ անդին կանցնի. անոնք կգեղեցկացնեն ու կլուսավորեն քու պատմություններդ իրենց համար ընդունելի դուրսական աշխարհի մը վերածելով Հայրենիքը: Ուրիշ կերպով անհասկանալի է հայրենասիրությունը: Պաշտամունքի բարձրության հասած իրականություն մը միշտ գեղեցիկ է ու շքեղ: Անոր թերի ու տկար կողմերը միշտ աննշան են ու սրբագրելի, ու ան իր տկարություններով և թերություններով չէ որ կերևա, այլ իր առավելություններով և դրական կողմերով: Հայաստանը՝ հայ մարդուն, հայ հայրենասերին համար կախարդական էություն մը ունի: Իր բնությունով անմահ գեղեցկություն մը, իր պատմությամբ՝ մեծահարուստ գանձարան մը, իր մարդոցով՝ աշխատասեր ու ստեղծագործ ուժ մը, իր մշակութով և քաղաքակրթությամբ՝ օրինակելի աշխարհ մը: Այնտեղի դժվարությունները վաղանցով են ու տանելի, իսկ վայելքները դուրսական աշխարհի մը հմայքն ունին:

Անոնք որ անկե դուրս ապրելու դատապարտված են, ծանր զրկանքի մը տառապանքը ունին, իրենց աչքերը հոն հառած են ու կմրկին հոն ապրելու տենչանքով:

Սխալ ու շիտակ, լավ ու վատ՝ շատ բաներ լսած են հայրենիքի մասին: Մտիկ կրնն բոլոր ըսուածները, բայց կհավատան միայն գովասանքին: Անոնց հոգիին մեջ զգացական հայրենիքը տիրապետող է. իրականը չի կրնար զգացականին տարբեր ըլլալ: Անխարդախ ու անշահախնդիր հայրենասիրություն է այս, որ կրնա առաջնորդել մեծագույն զոհողություններու և նվիրումի:

Մեր հայրենիքին ո՞ր ուժն է, որ հաջողած է այսքան զորեղ կերպով հմայել տալազիր հոգիները: Բացառիկ բովանդակություն մը ունի հայուն համար այդ հայրենիքը: Ան չի ներկայանար միայն իր հողի տարածությամբ, իր հարստությամբ, իր կյանքի նյութական և բարոյական տվյալներով, այլ խտացած ուժ մըն է, ապագա կարելիություններով մանավանդ հարուստ ու գաղափարական արժեքով՝ մեծ ու ճոխ: Երկար տարիներ անոր երազովը ապրած ենք, քանի մը անգամ մոտեցած ենք անոր տիրանալու երանության. հիմա կտեսնենք որ մեկ մասը մեր ժողովուրդին հոն ապրելու վայելքին արժանացած է ու այս պահուն կզգանք որ մոտ ապագային մեզի ալ կրնա վիճակվիլ նույն բախտը: Ու անհամբեր ենք, փուշի վրա նստող մարդոց պես:

Հայրենասիրական այս տրամադրությունը համատարած երևելի է: Մեծ քաղաքներու թե փոքր շրջաններու մեջ, առևտրականին թե աշխատավորին մոտ: Բազմաթիվ էին անոնք, որոնք կուզեին Հայաստանը տեսնող աչքերը համբուրել և անթիվ՝ անոնք որ Հայաստանեն հիշատակ մը՝ քարի մը կտոր կամ ափ մը հող ունենալ կփափաքեին: Հայրենիքի հանդեպ սնուցած այս բուռն ըզգացման ի տես, անկարելի է զսպել հուզումը:

Միշտ ալ հայրենասեր եղող մեր ժողովուրդին զգացումները երբեք այս սաստկություն մեջ չէի տեսած: Մինչև ներկա պատերազմի հաղթական վախճանը, հայրենասիրությունը ինքզինքը ուտող և սպառող ուժ մըն էր. իր գոհացումը չգտնելու դատապարտված ըղձանք մը: Իր էությանմբ, հիմա, հիմնապես փոխված է և հավատա-